

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Кзз РЗ 3/2022
10.03.2022. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни касациони суд, у већу састављеном од судија: Биљане Синановић, председника већа, Радмиле Драгичевић Дичић, Светлане Томић Јокић, Драгана Аћимовића и Мирољуба Томића, чланова већа, са саветником Сањом Живановић, записничарем, у кривичном предмету окривљеног Жељка Будимира, због кривичног дела ратни злочин против цивилног становништва из члана 142. став 1. КЗ СРЈ у вези члана 22. КЗ СРЈ, одлучујући о захтеву за заштиту законитости бранилаца окривљеног, адвоката Драгана Тодоровића и Александра Тодоровића, поднетом против правноснажних пресуда Вишег суда у Београду, Одељење за ратне злочине К По2 2/20 од 23.02.2021. године и Апелационог суда у Београду, Одељење за ратне злочине Кж1 По2 3/21 од 07.10.2021. године, у седници већа одржаној дана 10.03.2022. године, једногласно је донео

ПРЕСУДУ

ОДБИЈА СЕ, као неоснован, захтев за заштиту законитости бранилаца окривљеног Жељка Будимира, адвоката Драгана Тодоровића и адвоката Александра Тодоровића, поднет против правноснажних пресуда Вишег суда у Београду, Одељење за ратне злочине К По2 2/20 од 23.02.2021. године и Апелационог суда у Београду, Одељење за ратне злочине Кж1 По2 3/21 од 07.10.2021. године.

Образложење

Пресудом Вишег суда у Београду, Одељење за ратне злочине К По2 2/20 од 23.02.2021. године окривљени Жељко Будимир оглашен је кривим због кривичног дела ратни злочин против цивилног становништва из члана 142. став 1. КЗ СРЈ у вези члана 22. КЗ СРЈ, за које је применом чланова 5, 33, 38, 41, 42 и 43 КЗ СРЈ осуђен на казну затвора у трајању од две године. Окривљени је на основу члана 264. став 4. ЗКП ослобођен од дужности плаћања трошкова кривичног поступка, па исти падају на терет буџетских средстава суда, а оштећени АА је на основу члана 258. став 4. ЗКП упућен на парнични поступак.

Пресудом Апелационог суда у Београду, Одељење за ратне злочине Кж1 По2 3/21 од 07.10.2021. године одбијене су као неосноване жалбе Тужиоца за ратне злочине и бранилаца окривљеног Жељка Будимира, адвоката Драгана Тодоровића и адвоката Александра Тодоровића и потврђена пресуда Вишег суда у Београду, Одељење за ратне злочине К По2 2/20 од 23.02.2021. године.

Против правноснажне пресуде другостепеног суда захтев за заштиту законитости благовремено су поднели браниоци окривљеног Жељка Будимира, адвокат Драган Тодоровић и адвокат Александар Тодоровић, у смислу члана 485. став 1. тачка 1) ЗКП, са предлогом да Врховни касациони суд усвоји захтев за заштиту законитости и укине у целини побијану пресуду. Из навода захтева за заштиту законитости произлази да браниоци окривљеног захтев подносе и против пресуде првостепеног суда.

Врховни касациони суд је примерак захтева за заштиту законитости бранилаца окривљеног доставио Републичком јавном тужиоцу, у складу са чланом 488. став 1. КЗ и у седници већа коју је одржао у смислу члана 490. ЗКП, без обавештења Републичког јавног тужиоца и браниоца окривљеног, сматрајући да њихово присуство није од значаја за доношење одлуке, члан 488. став 2. ЗКП, размотрио списе предмета и правноснажне пресуде против којих је захтев за заштиту законитости поднет те је након оцене навода изнетих у захтеву, нашао:

Захтев за заштиту законитости је неоснован.

Указујући на повреду кривичног закона из члана 439. тачка 1) ЗКП браниоци наводе се у радњама окривљеног Жељка Будимира не стичу обележја кривичног дела ратни злочин против цивилног становништва из члана 142. став 1. КЗ СРЈ у вези члана 22. КЗ СРЈ.

Према наводима захтева, из законског описа наведеног кривичног дела произлази не само да се оно односи на специфично време – време трајања непријатељстава, већ и на ограничен број лица јер је реч о *delicta propria* односно делу које може извршити само оно лице које има дужност поштовања неке од обавеза прописаних међународним хуманитарним правом. Лица која не припадају органима и оружаним формацијама сукобљених страна у начелу нису носиоци међународних обавеза прописаних Женевским конвенцијама, па за евентуална кривична дела извршена током сукоба одговарају по правилима класичног кривичног права. Изузетно, цивил може бити одговоран за ратни злочин против цивилног становништва, али само онда када је његово укупно понашање такво да се из тог понашња може извести несумњив закључак да тај цивил активно суделује у оружаним борбама или фактички делује као припадник оружаних снага једне од сукобљених страна. Другим речима, потребно је утврдити да је цивил који се сумњичи за ратни злочин фактички учествовао у сукобу као саставни део силе једне од сукобљених страна када је предузео радњу за коју се терети, а потом и да је радња предузета у блиској вези са постојећим сукобом.

Сходно наведеном, браниоци указују да окривљени није био припадник оружаних формација сукобљених страна, што наводи и првостепени суд на страни 39. пресуде, па је суд погрешно применио правила Женевске конвенције и друга релевантна правила међународног права, када је окривљеног осудио за кривично дело ратни злочин против цивилног становништва. Браниоци подсећају на пресуду Жалбеног већа Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију у предмету Тужилац против Тадића од 15.07.1999. године у којој је заузет став да суд када одлучује о томе да ли је неки појединац деловао као да је *de facto* припадник органа једне државе, заправо испитује услове да ли се акти тог појединца према правилима

међународног права могу приписати тој држави (§104). У конкретном случају, чак и под претпоставком, да је окривљени предузео радње за које је осуђен, браниоци сматрају да је више него јасно да исте није предузео као припадник оружаних снага силе у немеђународном сукобу, да није био под контролом оружаних снага сукобљених страна, као и да његови акти нису приписиви оружаним снагама нити органима неке од сукобљених страна. Околност што је радња за коју се окривљени сумњичи предузета за време оружаног сукоба, сама по себи није довољна да би се сматрало да су испуњени услови за примену члана 142. КЗ СРЈ. Осим тога, радња за коју се окривљени терети није предузета у време трајања оружаних акција или борби, није им непосредно претходила нити је уследила по окончању борбе нити је у блиској вези са борбама које су се у то време водиле на другим локацијама на територији Босне и Херцеговине, посебно уколико се има у виду да је до првих оружаних борби и сукоба на територији општине Кључ дошло тек две године касније.

Врховни касациони суд изнете наводе захтева за заштиту законитости бранилаца окривљеног Жељка Будимира, адвоката Драгана Тодоровића и адвоката Александра Тодоровића, оцењује као неосноване, а како су исти неосновано истицани и у поступку по редовном правном леку, то Врховни касациони суд, прихватајући разлоге дате на страни 11. и 12. образложења пресуде Апелационог суда у Београду, Одељење за ратне злочине Кж1 По2 3/21 од 07.10.2021. године, као довољне, аргументоване и јасне, на исте упућује у смислу члана 491. став 2. ЗКП.

Према томе, Врховни касациони суд налази да побијаним пресудама није учињена повреда кривичног закона из члана 439. тачка 1) ЗКП на коју се захтевом за заштиту законитости бранилаца окривљеног неосновано указује.

Кривично дело ратни злочин против цивилног становништва из члана 142. став 1. КЗ СРЈ чини ко кршећи правила међународног права за време рата, оружаног сукоба или окупације нареди да се, између осталог, према цивилном становништву врши нечовечно поступање или повреда телесног интегритета, или ко изврши неко од наведених дела.

Сходно наведеном, ратни злочин против цивилног становништва може се извршити наређивањем извршења забрањених радњи, које су такстативно наведене у члану 142. став 1. КЗ СРЈ или извршењем тих радњи, при чему наведена одредба одређује и појам рата односно оружаног сукоба, и уз окупацију, их одређује као синониме, јасно прописујући да је пасиван субјекат односно жртва овог кривичног дела цивилно становништво. Радње извршења које су такстативно наведене у овом члану, између осталих и нечовечно поступање према цивилном становништву и повреда њиховог телесног интегритета, правно се квалификују као ово кривично дело када се њима крше правила међународног права, међу којима су најзначајније Женевске конвенције и Допунски Протоколи из 1977. године, а што значи да је реч о кривичном делу бланкетног карактера.

Из изреке пресуде побијане првостепене пресуде произлази да је окривљени за време унутрашњег, немеђународног оружаног сукоба на територији Републике Босне и Херцеговине, који се водио у периоду од априла 1992. до децембра 1995. године, између војске (ВРС) и МУП Републике Српске, са једне стране и Армије и МУП Босне и Херцеговине, са друге стране, кршећи правила међународног права, противно члану

3. став 1. тачка а) Женевске конвенције о заштити грађанских лица за време рата од 12.08.1949. године, и члана 4. став 1. и 2. тачка а) Допунског протокола II уз Женевску конвенцију о заштити жртава немеђународног сукоба, заједно са ББ, званим „...“ правноснажно осуђеним за исто кривично дело пресудом Кантоналног суда у Бихаћу број 01ОК00880014К од 22.05.2014. године на казну затвора у трајању од 13 година и ВВ, правноснажно осуђеним за исто кривично дело пресудом Кантоналног суда у Бихаћу број 01ОК00743813К од 09.07.2014. године, која је преиначена пресудом Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине број 01ОК007438 14 Кж14 од 06.11.2014. године и осуђен на казну затвора у трајању од 9 година, припадницима Војске Републике Српске, извршио нечовечно поступање и повређивање телесног интегритета тако што су дана 21.11.1992. године, у насељу ..., општина Кључ, окривљени Жељко Будимир у цивилној одећи наоружан пушком, а осуђени ББ и ВВ у војним униформама наоружани аутоматским пушкама, пиштољем и ножем, разбијањем стаклене преграде на улазном степеништу ушли у кућу АА, који је у кући био са супругом ГГ и њеном мајком ДД, псујући им турску мајку, физички злостављали АА, тукући га рукама и ногама по глави и телу, а ВВ га је убадао и секао ножем, услед чега је АА задобио повреде у виду посекотина леве подлактице и леве натколенице, тражећи му да им да новац, а када им је дао најмање 700 немачких марака које је имао код себе, незадовољни износом тражили још новца, па када им је АА рекао да има још новца закопаног у башти поред куће, окривљени Жељко Будимир и ББ су га извели из куће, док је ВВ остао у кући са ГГ и ДД, након чега је АА ископао и предао 5.500 немачких марака ББ, да би док су окривљени Жељко Будимир и ББ, испод сијалице преобројавали новац, АА искористио прилику и побегао из дворишта, и док је бежао за собом чуо више хитаца испалених из аутоматског оружја, док су ББ и Жељко Будимир остали у дворишту куће, а ВВ у кући са ГГ и ДД, чиме је извршио кривично дело ратни злочин против цивилног становништва из члана 142. став 1. у вези члана 22 КЗ СРЈ.

Из изнетог произлази да је у изреци побијане правноснажне пресуде јасно описано постојање и време трајања унутрашњег оружаног сукоба на територији тадашње Републике Босне и Херцеговине и предузете радње извршења којима су прекршене одредба члана 3. став 1. тачка а) Женевске конвенције о заштити грађанских лица за време рата од 12.08.1949. године и члана 4. став 1. и 2. тачка а) Допунског протокола II уз Женевску конвенцију о заштити жртава немеђународног сукоба.

Сходно томе, супротне наводе захтева за заштиту законитости којима се указује да радње које је окривљени предузео нису предузете за време трајања оружаног акција или борби, нису им непосредно претходиле или уследиле одмах по окончању борбе нити су у блиској вези са њима, Врховни касациони суд оцењује као неосноване. Ово из разлога што за постојање кривичног дела за које је окривљени оглашен кривим, није од значаја да ли су забрањене радње које је извршио, предузете непосредно пре конкретне оружане акције или борбе, током њиховог трајања или непосредно након њиховог престанка, већ је потребно да су забрањене радње вршене за време трајања оружаног сукоба, чији карактер, постојање и трајање су у конкретном случају јасно описани у изреци побијане пресуде. Осим тога, неосновано се захтевом за заштиту законитости браниоца окривљеног указује да извршилац кривичног дела из члана 142. став 1. КЗ СРЈ може бити само припадник оружаног формација једне од сукобљених страна, обзиром да извршилац наведеног кривичног дела, поред лица које нареди

извршење забрањених радњи, јесте и лице које неку од забрањених радњи изврши, а за шта је управо окривљени и оглашен кривим.

Према томе, Врховни касациони суд налази да се у радњама окривљеног Жељка Будимира стичу сва законска обележја кривичног дела ратни злочин против цивилног становништва у саизвршилаштву из члана 142. став 1. КЗ СРЈ у вези члана 22. КЗ СРЈ, како су то нашли нижестепени судови правилно квалификујући кривично дело према Кривичном закону СРЈ, као закону који се показује најблажим по окривљеног, дајући за своју одлуку јасне и аргументоване разлоге.

Окривљени Жељко Будимир је са осуђенима ББ и ВВ, и по оцени овог суда, у извршењу кривичног дела ратни злочин против цивилног становништва из члана 142. став 1. КЗ СРЈ поступао као саизвршилац у смислу у ком је саизвршилаштво одређено у члану 22. КЗ СРЈ. Ово из разлога што из наведене изреке пресуде јасно произлази да је окривљени, кршећи правила међународног права за време унутрашњег, немеђународног оружаног сукоба на територији Републике Босне и Херцеговине, заједно учествовао у радњи извршења дела са осуђеним ББ и ВВ и то са умишљајем, нечовечно поступао и повредио телесни интегритет цивила-оштећеног АА. Радње које су предузели следиле су једна другу, почевши од тога што су наоружани заједно дошли на лице места, насилно ушли у кућу оштећеног АА у којој је био са супругом и њеном мајком, вређали их на националној основи, рукама и ногама задавали удараце оштећеном по глави и телу, тражећи да им да новац, након чега му је осуђени ВВ задао повреде у виду убодина и секотина, да би, незадовољни износом новца који им је оштећени предао, окривљени и осуђени ББ извели из куће оштећеног да би у дворишту ископао новац, који им је предао, а који су њих двојица потом заједно пребројавали док је за то време осуђени ВВ био у кући са супругом и таштом оштећеног. Предузимајући заједнички наведене радње са осуђенима ББ и ВВ, које су следиле једна другу и међусобно се надовезивале дајући јасну и логичну слику критичног догађаја, окривљени је кривично дело хтео и као своје и као заједничко, па се у његовим радњама стичу сва обележја саизвршилаштва у смислу члана 22. КЗ СРЈ.

Браниоци окривљеног у захтеву за заштиту законитости наводе да је окривљеном у поступку који је претходио доношењу правноснажне пресуде повређено право на обавезну одбрану у смислу члана 74. ЗКП, са образложењем да се против окривљеног водио кривични поступак за кривично дело за које се може изрећи казна затвора преко осам година затвора, па је окривљени морао имати браниоца током истраге. Браниоци указују да су предистражни и истражни поступак трајали од 2007. године до 2015. године, да је за то време испитан велики број сведока и прикупљени други докази који су доцније били основ за осуђујућу пресуду, а да у извођењу тих доказа није учествовао ни окривљени ни његов изабрани бранилац нити му је постављен бранилац по службеној дужности како би били задовољени захтеви обавезне одбране.

Према стању у списима предмета, окривљени Жељко Будимир је у поступку по замолници Кантоналног тужилаштва у Бихаћу Т01 0 КТРЗ 0003618 97, због постојања основане сумње да је извршио кривично дело ратни злочин против цивилног становништва из члана 142. став 1. у вези члана 22. КЗ СФРЈ, први пут саслушан 05.07.2013. године, пред судијом за претходни поступак Вишег суда у Београду, Одељење за ратне злочине, а што је констатовано на записнику о саслушању

осумњиченог Пом Ик 2 По2 53/13 уз који је приложен транскрипт тонског снимка саслушања које је обављено у смислу члана 236. став 1. ЗКП.

Одредбом члана 74. став 1. тачка 2) Законика о кривичном поступку прописано је да окривљени мора имати браниоца ако се поступак води због кривичног дела за које је прописана казна затвора од осам година или тежа казна – од првог саслушања, па до правноснажног окончања поступка.

Из списка предмета произлази да је окривљени Жељко Будимир већ приликом првог саслушања пред судијом за претходни поступак Вишег суда у Београду, Посебно одељење за ратне злочине дана 05.07.2013. године имао браниоца по службеној дужности, адвоката Светлану Бобић, као и да је имао браниоца током трајања целог кривичног поступка тако да, у смислу члана 74. став 1. тачка 2) ЗКП, који је важио и у време предузимања ове доказне радње у поступцима за које је посебним законом предвиђено да поступа јавно тужилаштво посебне надлежности, није повређено право на обавезну одбрану окривљеног.

По налажењу Врховног касационог суда повреда других законских одредаба које се тичу права на присуствовање окривљеног и његовог браниоца испитивању сведока не представља повреду закона у смислу члана члана 74. ЗКП, због које је дозвољено подношење захтева за заштиту законитости окривљеном и његовом браниоцу, па захтев за заштиту законитости бранилаца окривљеног у овом делу није разматран у оквиру повреде одредбе члана 74. ЗКП.

Из изнетих разлога, Врховни касациони суд је оценио као неосноване наводе захтева бранилаца окривљеног којима се указује на повреду закона из члана 74. ЗКП.

Браниоци окривљеног захтев за заштиту законитости подносе и због битне повреде одредаба кривичног поступка из члана 438. став 2. тачка 1) ЗКП истицањем да се побијане пресуде заснивају на доказима на којима се по одредбама тог закона не могу заснивати.

Као незаконите доказе браниоци окривљеног Жељка Будимира означавају доказе који су прикупљени током истраге вођене пред надлежним органима Федерације Босне и Херцеговине, а који су, према наводима захтева, сачињени противно одредби члана 300. ЗКП јер окривљени и бранилац нису позвани да присуствују извођењу доказа нити је окривљеном постављен бранилац.

Одредба члана 300. ЗКП, коју браниоци окривљеног у захтеву наводе указујући на битну повреду одредаба кривичног поступка из члана 438. став 2. тачка 1) ЗКП, уређује присуство доказним радњама и односи се на поступање јавног тужиоца у току истраге, која је у конкретном случају спроведена пред надлежним органима Федерације Босне и Херцеговине након чега је Кантонално тужилаштво Унско-санског Кантона из Бихаћа против окривљеног Жељка Будимира подигло оптужницу Т01 0 КТРЗ 0016985 13 од 22.07.2014. године, која је потврђена решењем Кантоналног суда у Бихаћу број 01 0 К 009006 14 Кпс од 24.07.2014. године.

Замолницом Кантоналног суда у Бихаћу број 01 0 К 009006 14 Кпс од 26.11.2014. године замољено је преузимање кривичног гоњења Жељка Будимира због

кривичног дела ратни злочин против цивилног становништва из члана 142. став 1. у вези члана 22 КЗ СФРЈ.

Оптужницом Тужиоца за ратне злочине Кто 2/18 од 01.02.2018. године, измењеном 12.02.2021. године, окривљеном Жељку Будимиру стављено је на терет извршење кривичног дела ратни злочин против цивилног становништва из члана 142. став 1. КЗ СРЈ у вези члана 22. КЗ СРЈ.

Према стању у списима Виши суд у Београду, Одељење за ратне злочине је у доказном поступку извршио увид у писане доказе такстативно наведене на страни 3. до 5. образложења пресуде тог суда К По2 2/20 од 23.02.2021. године и на сагласан предлог странака, на главном претресу, извршио увид у исказе сведока оштећеног АА, сведока ББ, ВВ, ЂЂ, ЕЕ, ЖЖ, ЗЗ и ИИ, те правилном применом члана 406. став 1. ЗКП извршио увид у записнике о испитивању сведока ЈЈ и КК, јер су наведени сведоци преминули током поступка као и сведока ЛЛ, ЉЉ и ММ, обзиром да би њихов долазак пред суд био отежан због старости и болести. Осим тога, суд је посредством видео-конференцијске везе испитао сведока оштећеног АА, сведока ББ, ВВ и НН и испитао сведоке ЊЊ и ОО, на главном претресу, коме су присуствовали окривљени и његов бранилац уз могућност постављања питања и стављања примедби, чиме су у потпуности реализована права окривљеног, па су наведени записници о испитивању ових сведока законити докази.

У конкретном случају, побијана пресуда првостепеног суда не заснива се на доказима из истраге спроведене пред надлежним органима Федерације Босне и Херцеговине, већ на доказима изведеним на главном претресу који је одржан у присуству окривљеног и његовог браниоца, па Врховни касациони суд супротне наводе захтева за заштиту законитости оцењује као неосноване.

Сходно наведеном, Врховни касациони суд налази да је првостепени суд у доказном поступку извео доказе на којима се по одредбама Законика о кривичном поступку пресуда може заснивати и да стога у конкретном случају није учињена битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 438. став 2. тачка 1) ЗКП, на коју се неосновано указује захтевом бранилаца окривљеног.

Стога Врховни касациони суд супротне наводе захтева за заштиту законитости бранилаца окривљеног оцењује као неосноване и налази да су побијане пресуде донете без битне повреде одредаба кривичног поступка из члана 438. став 2. тачка 1) ЗКП, на коју се неосновано указује захтевом.

Из свих изнетих разлога, налазећи да побијаним пресудама није учињена повреда кривичног закона из члана 439. тачка 1) ЗКП, повреда закона из члана 74. ЗКП ни битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 438. став 2. тачка 1) ЗКП, на које се неосновано указује захтевом за заштиту законитости бранилаца окривљеног Жељка Будмира, адвоката Драгана Тодоровића и адвоката Александра Тодоровића, Врховни касациони суд је на основу члана 491. став. 1. и 2. ЗКП одлучио као у изреци пресуде и захтев одбио као неоснован.

**Записничар-саветник
Сања Живановић, с.р.**

**Председник већа-судија
Биљана Синановић, с.р.**

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић